นีโอคลาสสิก (Neoclassic)

วิบูลย์ ตระกูลฮุ้น*

นีโอคลาสสิกซิซึ่ม (Neoclassicism) เป็นชื่อที่คิดขึ้นโดย แฟรูชโช บูโซนี (Ferruccio Busoni; 1866-1924) ซึ่งนักประพันธ์เพลงและนักเปียโนชาวอิตาลีที่มีเชื้อสายเยอรมัน

Ferruccio Busoni (1866-1924)

ดนตรีนีโอคลาสสิกเป็นการเลียนแบบหรือการนำวัตถุดิบจากยุคก่อนมาใช้ โดยไม่มีกฎเกณฑ์ที่กำหนดอย่างชัดเจนว่าต้องเลียนแบบลักษณะทางดนตรีมาจากยุคคลาสสิกเท่านั้น ซึ่งคำว่า "คลาสสิก" ในที่นี้เป็นเพียงการกล่าวถึงช่วงเวลาในอดีต

"คำว่า ***นีโอคลาสสิกซิซึ่ม*** อาจเป็นคำที่ใช้ผิด นักประพันธ์ได้นำวัตถุดิบหลายประการมาใช้สำหรับการประพันธ์ดนตรีของพวกเขาไม่ว่าจะเป็นลักษณะเฉพาะทางดนตรี (Style) รวมไปถึงสังคีตลักษณ์ทางดนตรี (Form) โดยไม่คำนึงว่าต้องเป็นวัตถุดิบที่มาจากยุคคลาสสิกเท่านั้น พวกเขาได้นำวัตถุดิบมาจากทั้งยุคบาโรค และยุคเรอเนสซอง" (Grout & Palisca, 1996: 716)

อย่างเช่น *Classical Symphony* (1916-1917) ของโปรโคเฟียฟ (Prokofiev) เป็นบทเพลงที่เลียนแบบบทเพลงประเภทซิมโฟนีของไฮเดิน (Haydn) ซึ่งเป็นนักประพันธ์จากยุคคลาสสิก

Dumbarton Oaks (1938) ของสตราวินสกี (Stravinsky) เป็นบทเพลงคอนแชร์โตที่เลียนแบบมาจากคอนแชร์โตกรอสโซของวิวัลดี (Vivaldi) และบาค (Bach) จากยุคบาโรค

The Rake's Progress (1951) ของสตราวินสกี เป็นงานสำหรับโอเปร่าที่เลียนแบบมาจากโมสาร์ท (Mozart) ซึ่งเป็นนักประพันธ์จากยุคคลาสสิก

ส่วนบูโซนีได้ประพันธ์ *Fantasia Contrappuntistica* โดยได้แรงบันดาลใจมาจากบาค เป็นต้น

คำนำหน้าว่า *นีโอ (Neo)* มักจะมีลักษณะเป็นการล้อเลียน หรือบิดเบือนจาก

*รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยดนตรี

เอกลักษณ์เฉพาะที่เป็นจริง ดังนั้นคำว่า นีโอคลาสสิก จึงเป็นชื่อที่มีความหมายรวมๆ โดยไม่ระบุเป็นการเฉพาะเจาะจง หรืออ้างถึงนักประพันธ์คนใดคนหนึ่งจากยุคก่อน แต่หมายถึงการฟื้นฟูเทคนิคต่างๆ รวมถึงสังคีตลักษณ์ทางดนตรีจากยุคก่อน

อีกทั้งคำว่า *นีโอคลาสสิก* ไม่ได้เป็นการฟื้นฟูลักษณะทางดนตรีจากยุคคลาสสิกเท่านั้น แต่เป็นการฟื้นฟูลักษณะทางดนตรีทั้งจากยุคบาโรค ยุคเรอเนสซองและยุคก่อนหน้านั้น โดยก้าวข้ามดนตรีจากยุคโรแมนติก ไป

ดนตรีนีโอคลาสสิก ได้จำลองดนตรีมาจากยุคบาโรคในหลายๆ ด้าน เช่น ลีลาการสอดประสานแนวทำนอง (Counterpoint) สังคีตลักษณ์ และอื่นๆ ดังนั้นคำว่า *"กลับไปสู่บาค (Back-to-Bach)"* และ *"นีโอบาโรค (Neobaroque)"* จึงเป็นอีกคำนิยามหนึ่งที่ใช้สำหรับดนตรีแนวนี้

นอกจากนั้นมีคำว่า *"ควอเตชันมิวสิค (Quotation Music)"* ซึ่งหมายถึงการพาดพิงหรืออ้างอิงถึงลักษณะทางดนตรีจากอดีตที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับดนตรีศตวรรษ ที่ 20

นีโอคลาสสิกไม่ได้เป็นคำที่ใช้เฉพาะศิลปะทางด้านดนตรีเท่านั้น ศิลปะแขนงอื่นๆ ที่พาดพิงหรืออ้างอิงถึงการใช้วัตถุดิบจากยุคก่อน ก็มีลักษณะที่เรียกว่า "นีโอคลาสสิก" เช่นกัน

"กระแสนีโอคลาสสิกเป็นแนวโน้มที่สำคัญสำหรับศิลปะแขนงอื่นอีกด้วย เช่น บทกวีของทีเอส อีเลียท (T.S. Eliot) มักใช้ถ้อยคำของนักเขียนในยุคแรกๆ พิคัสโซ (Picasso)...ได้สร้างสรรค์งานที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่เขาได้รับมาจากศิลปะของกรีกโบราณ (Greek Ancient) และเขาได้กล่าวถึงแนวความคิดที่มีต่อกระแสนีโอคลาสสิกกับศิลปินต่างๆ ว่า *ต้องหยิบสิ่งต่างๆ ที่เราคิดว่าดีมาใช้เมื่อได้พบมัน เมื่อฉันเห็นภาพวาดเก่า ฉันไม่ลังเลใจที่จะหยิบทุกสิ่งที่ฉันต้องการจากภาพนั้น"* (Kamien, 1996: 464-465)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า คำว่า "นีโอ" หมายถึง การเลียนแบบ การฟื้นฟู หรืออาจหมายถึงการล้อเลียน ส่วนคำว่า "คลาสสิก" เป็นความหมายโดยรวมหมายถึง ดนตรีของยุคก่อน โดยเริ่มย้อนกลับไปที่ยุคคลาสสิก ยุคบาโรค ยุคเรอเนสซอง และยุคก่อนหน้านั้น

ดังนั้น คำว่า "นีโอคลาสสิก" หมายถึง การเลียนแบบ หรือการฟื้นฟู และการนำวัตถุดิบเดิม เช่น สังคีตลักษณ์ทางดนตรี เทคนิคและวิธีการต่างๆ จากดนตรียุคก่อนตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นโดยไม่รวมยุคโรแมนติก มาใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการประพันธ์ดนตรีแนวนี้

นอกจากนั้นคำว่า *"กลับไปสู่บาค"* และ *"นีโอบาโรค"* ยังใช้ในความหมายเดียวกันกับคำว่า *"นีโอคลาสสิก"* อีกด้วย แต่ส่วนใหญ่มักนิยมใช้คำว่า *"นีโอคลาสสิก"* มากกว่า

ช่วงแรกของนีโอคลาสสิก

ช่วงแรกของศตวรรษที่ 20 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 (1914-1918) ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความหวั่นเกรงต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่ยังไม่เกิดขึ้น ซึ่งไม่สามารถคาดการณ์ได้ในสภาวการณ์ช่วงนั้น เป็นผลให้มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด ดังนั้น ความฟุ่มเฟือย และการแสดงที่ต้องมีค่าใช้จ่ายสูง เช่น การแสดงโอเปร่าและบัลเลย์ จึงไม่สามารถทำได้

จากเหตุการณ์เหล่านี้ และปัจจัยบางประการ ทำให้นักประพันธ์จำนวนมากละทิ้งความโอ่อ่าหรูหรา และเริ่มปฏิเสธอิทธิพลของดนตรีโรแมนติก อิมเพรสชันนิส และเอกซ์-เพรสชันนิส รวมถึงลักษณะที่เป็นโครมาติก และลักษณะอื่นๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะทางดนตรีของ ช่วงปลายยุคโรแมนติก และดนตรีเอโทนาล โดยกลับไปให้ความสนใจที่จะฟื้นฟูดนตรีเชมเบอร์ (Chamber Music) สังคีตลักษณ์ เทคนิค และอื่นๆ จากดนตรีในยุคก่อนโรแมนติกขึ้นมาใหม่

การใช้วงดนตรีเชมเบอร์ที่มีขนาดเล็กเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ เงื่อนไขความจำเป็นทางเศรษฐกิจที่เลวร้ายในยุโรปในภาวะสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงสำหรับวงออร์เคสตราที่มีขนาดใหญ่

นอกจากนั้น ความสมดุลและยับยั้งการแสดงออกของอารมณ์ที่ถ่ายทอดออกมาทางบทประพันธ์ จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ หลังจากช่วงที่ยาวนานของดนตรียุคโรแมนติก ดังนั้น ความสนใจที่จะฟื้นฟูลีลาการสอดประสานแนวทำนอง จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกันหลังจากสองศตวรรษของการครอบงำด้วยดนตรีแบบโฮโมโฟนี

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ฟังยังคงชื่นชอบในความเรียบง่ายของแนวทำนอง และคุ้นเคยกับเสียงประสานแบบอิงกุญแจเสียง (Tonal Harmony) ซึ่งเป็นเหตุผลในการกำหนดลักษณะดนตรีแบบนีโอคลาสสิก การใช้วงขนาดเล็ก ความชัดเจนของการกำหนดระเบียบแบบแผนทางดนตรี รวมถึงพื้นฐานที่เรียบง่ายของแนวคิดในดนตรี ทำให้เกิดความคุ้นเคยใหม่ๆ มีการพัฒนาขึ้นระหว่างผู้ฟัง นักประพันธ์และนักแสดง

ความเคลื่อนไหวที่ชัดเจนของนีโอ-คลาสสิก เริ่มต้นขึ้นประมาณปี 1920 ไปจนถึงประมาณปี 1950 โดยช่วงนี้มีนักประพันธ์จำนวนมากที่ประพันธ์เพลงที่มีลักษณะเป็นนีโอคลาสสิก เช่น พอล ฮินเดอมิธ (Paul Hindemith; 1985-1963), ฟร็องซิส ปูแลง (Francis Poulenc; 1899-1963), เซอร์เก โปรโคเฟียฟ (Sergey Prokofiev; 1891-1953) แต่ผู้ที่เป็นบุคคลสำคัญของดนตรีนีโอคลาสสิก คือ อิกอร์ สตราวินสกี (Igor Stravinsky; 1882-1971)

Igor Stravinsky ภาพโดย: Picasso

บทประพันธ์ที่สำคัญ และเป็นงานชิ้นแรกของสตราวินสกี ที่บ่งบอกถึงความเป็นนีโอคลาสสิกอย่างชัดเจน คือ *Pucinella* (1920) โดยประมาณปี 1919-1920 เซอร์เก ไดอาฮีเลฟ (Sergei Diaghilev) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและผู้อำนวยการอุปรากรคณะบัลเลย์รูซ (Ballet Russes) ได้ชักชวนให้สตราวินสกีประพันธ์ดนตรีเลียนแบบดนตรีจากศตวรรษที่ 18 เพื่อใช้สำหรับประกอบบทละครเรื่อง *Commedia Dell'arte*

Giovanni Battista Pergolesi (1710-1736)

ในช่วงนั้นสตราวินสกี เริ่มเปลี่ยนจากดนตรีที่ได้รับอิทธิพลจากคติพื้นบ้าน (Folklore) ของรัสเซียไปได้แรงบันดาลใจและอิทธิพลอย่างมากจากดนตรีศตวรรษที่ 18 เขาจึงนำลักษณะทางดนตรีบางส่วนในด้านลักษณะของดนตรีที่มีความชัดเจน และความประหยัดในเนื้อหาและวิธีการของโจวันนี บัตติสตา แปร์โกเลซี (Giovanni Battista Pergolesi; 1710-1736) นักประพันธ์เพลงและนักร้องชาวอิตาลี มาใช้เป็นวัตถุดิบในการประพันธ์ จึงทำให้เกิดงาน *Pulcinella* ที่ใช้สำหรับประกอบบัลเลย์ขึ้น หลังจากนั้นเขาได้รับการกล่าวถึงในฐานะที่เป็น *"ผู้นำของดนตรีนีโอคลาสสิก"*

ในทศวรรษที่ 1920 เหตุการณ์ด้านการเมืองของหลายประเทศ และความไร้สาระของบรรยากาศทางวัฒนธรรมในอเมริกา เป็นเหตุให้ศิลปินจำนวนมากจากทั่วยุโรปมุ่งหน้าเข้าสู่ปารีส เนื่องจากที่นั้นมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจ มีความอิสระทางความคิด และความเป็นอิสระของศิลปะ โดยที่ก่อนหน้านั้นประมาณปี 1915 สตราวินสกี ได้ย้ายถิ่นฐานไปตั้งรกรากอยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และเมื่อเกิดการปฏิวัติขึ้นในรัสเซียในปี 1917 ทำให้เขาไม่สามารถเดินทางกลับประเทศรัสเซียได้

ปี 1918 สตราวินสกี ได้ย้ายไปตั้งรกรากที่ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งขณะนั้นปารีสเต็มไปด้วยศิลปินและนักเขียน อย่างเช่น พิคัสโซ, วาเลรี (Valery) และ จิเด (Gide) เป็นต้น โดยผลงานของศิลปินเหล่านี้เป็นการแสดงออก ถึงความเป็นนีโอคลาสสิก ต่อมาสตราวินสกี ได้รับสัญชาติฝรั่งเศส เขาได้เดินทางไปทั่วยุโรปและ

อเมริกา ในฐานะนักประพันธ์เพลง นักเปียโน และผู้อำนวยเพลง

ในช่วงทศวรรษที่ 1920 นี้ ความเคลื่อนไหวของกระแสนีโอคลาสสิก เป็นการเตรียมพร้อมอย่างเต็มที่สำหรับการก่อตัวขึ้นครั้งแรก ซึ่งขณะนั้นเต็มไปด้วยรสนิยมที่ได้รับอิทธิพลจากศตวรรษที่ 17-18 โดยเฉพาะในปารีสได้ให้การต้อนรับความเคลื่อนไหวนี้ และให้ความยอมรับเป็นอย่างมาก ซึ่งที่นั้นเองในปี 1920 ได้มีการแสดงงาน *Pulcinella* ซึ่งเป็นผลงานที่ถือกันว่าเป็นผลงานชิ้นแรก ที่มีลักษณะเป็นดนตรี นีโอคลาสสิก

ดนตรีของฝรั่งเศสในช่วงเวลานั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานการพัฒนา ที่เป็นเพียงเปลือกนอกของแบบแผนทางคลาสสิก ดนตรีคลาสสิกแบบฝรั่งเศสในช่วงศตวรรษที่ 19-20 ไม่ได้เป็นวิถีทางของฝรั่งเศสเอง แต่ได้รับอิทธิพลมาจากภายนอก โดยเป็นการสังเคราะห์อย่างมีเหตุผลจากงานชิ้นเอกของประเทศในยุโรปตอนกลาง

ความเป็นคลาสสิกของดนตรีฝรั่งเศสไม่ได้หมายถึงความสัมพันธ์พื้นฐานของเทคนิคด้านระบบโทนาลิตี (Tonality) แบบคลาสสิก แต่ค่อนข้างที่จะเป็นวิธีการบนเปลือกนอก

ดังนั้นโดยทั่วไปแล้ว ระบบของคลาสสิกไม่เคยเป็นรากฐานอย่างลึกซึ้ง ในแนวคิดทางดนตรีของฝรั่งเศส แต่เป็นการทำให้อ่อนลง และแทนที่ด้วยดนตรีแบบของเดอบุสซี (Debussy) และสตราวินสกี หรืออาจกล่าวได้อีกประการหนึ่งว่า เป็นวิธีการแบบที่ไม่เป็นดนตรีคลาสสิก (Non-Classical) และเป็นดนตรีโทนาลแบบใหม่ (Neo-Classical Tonal) ซึ่งวิธีการเหล่านี้เป็นลักษณะเด่นของดนตรีฝรั่งเศสยุคใหม่

สถานการณ์ทางด้านสังคมและการเมืองในประเทศรัสเซีย เป็นเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อศิลปะในศตวรรษนี้เช่นกัน การปฏิวัติในประเทศรัสเซียทำให้นักประพันธ์ชาวรัสเซียพยายามปรับตัวของพวกเขาเองให้เหมาะสมกับระบบการปกครองระบอบลัทธิคอมมิวนิสต์ของประเทศพวกเขา

หลังจากที่นักประพันธ์จำนวนมากของโลกตะวันตก โดยเฉพาะในประเทศฝรั่งเศสขานรับกระแสนีโอคลาสสิก แต่ในสังคมและการเมืองของประเทศรัสเซียไม่เป็นเช่นนั้น ความเคร่งศาสนา ความคิดเห็นส่วนบุคคล สถานการณ์ที่ถูกบีบคั้นของชาวชนบท รวมไปถึงการที่ไม่อนุญาตให้แสดงความคิดเห็น ทำให้นักประพันธ์ชาวรัสเซียที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินเกิดอย่างต่อเนื่องได้นำสิ่งเหล่านี้มาใช้ ดังนั้นผลงานศิลปะของพวกเขา จึงได้สะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของความเป็นคลาสสิก

ก่อนปรากฏการณ์นีโอคลาสสิก

ก่อนที่ความชัดเจนของดนตรีนีโอ-คลาสสิกจะเกิดขึ้นประมาณปี 1920 ได้มีความเคลื่อนไหวในทิศทางที่คล้ายคลึงกันปรากฏขึ้นก่อน โดยมีลักษณะของการเลียนแบบหรือฟื้นฟูปัจจัยต่างๆ จากยุคก่อน แต่ไม่มีความชัดเจนมากนัก

ในปี 1889 ดีเมอร์ (Diemer) ได้ตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อแสดงงานของมาเรียส (Marais), ราโม (Rameau), เลอแคลร์ (Leclair), โลเอลเลท (Loeillet), คูเปอแรง (Couperin) และ เดอควิน (Daquin) ซึ่งใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายกับฮาร์ปซิคอร์ด ต่อมาปี 1895 ดีเมอร์เป็นผู้นำในการก่อตั้งสมาคมเครื่องดนตรีโบราณ (Societe des instruments ancients)

ช่วงต้นปี 1892 ชาร์ลส์ บอร์ดส์ (Charles Bordes) ได้ตั้งวงนักร้องประสานเสียงเพื่อฟื้นฟูดนตรีศาสนา (Sacred Music) ของยุคเรอเนสซอง และอีก 2 ปีต่อมาได้ร่วมกับอะเลกซานเดอร์ กิลมานท์ (Alexandre Guil mant) และแวงซอง แด็งดี (Vincent d'Indy) ก่อตั้ง Schola Cantorum เพื่อใช้ศึกษาเพลงร้องที่ใช้ในศาสนา (Plainsong)

"แม้ว่าเดอบุสซี จะไม่มีเวลาเขียนงานที่เป็น นีโอบาโรคสวีท (Neo-Baroque Suites) เช่น *Suite Bergamasque, Pour le Piano* ซึ่งเป็นงานที่เขาเริ่มเขียนในช่วงทศวรรษที่ 1890 แต่เขาก็ไม่เคยเขียนงานลักษณะดังกล่าวอีกเลย ในปี 1903 เขาได้กล่าวหลังการไปร่วมงาน แสดงรอบปฐมทัศน์ว่า เป็นการเรียบเรียงงานของราโมขึ้นมาใหม่ และเป็นการฟื้นฟู *Castor and Pollux* ... ผลงานของเดอบุสซี ชุดแรกในปี 1905 ที่ชื่อ *Images* ได้แรงบันดาลใจจาก *Sarabande* (1894) ของซาตี (Satie) ซึ่งราวกับว่าเป็นเสียงสะท้อนมาจาก *Hommage a Rameau* (dans le style d'une Sarabande) เช่นเดียวกับ *Menuet antique* (1895) สำหรับเปียโนของราเวล (Ravel) ซึ่งพบได้อีกในท่อนที่ 2 (Movement II) ของ Sonatine ของเขาเองในปี 1903-1905 เป็นงานที่มีร่องรอยในการปรากฏออกมาของนีโอคลาสสิก ... ความเลื่อมใสที่ราเวลมีต่อลิสท์ (Lisztian) ใน *Jeux d'eau* (1901) ซึ่งในคำลงท้ายได้เปิดเผยถึงการใช้วิธีการจากนักคลาวิคอร์ดของศตวรรษที่ 17 และ 18" (Watkins, 1988: 309-310)

ช่วงท้ายของชีวิตเดอบุสซี เขาเกือบสร้างดนตรีโทนาลในรูปแบบใหม่ แต่ความจริงแล้วโครงสร้างและเทคนิคใหม่ มีขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงประมาณ 2-3 ปี

นักประพันธ์ที่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงดนตรีโทนาลช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 อีกท่านหนึ่ง คือ ซเตราส์ (Strauss) ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานดั้งเดิมคนแรกของดนตรีนีโอคลาสสิก แต่ต่อมาได้หายเงียบไป

"เพลง *Der Rosenkavalier* (1909-1910) ของซเตราส์ ทำให้นึกถึงโมสาร์ท เช่นเดียวกับความรู้สึกของตัวเขาเอง ที่หันหลังให้กับดนตรีเอกซ์เพรสชันจากงาน *Elektra* (1906-1908) แม้ว่าดนตรีของซเตราส์ มีวิธีการของทำนองและเสียงประสานที่ชัดเจน แต่เป็นแนวคิดของการกลับสู่สภาพเดิม มากกว่าที่จะเป็นนีโอคลาสสิก" (Watkins, G., 1988: 312)

ศตวรรษที่ 19 ประเทศเยอรมันเริ่มหันมาศึกษาดนตรี และพัฒนาองค์ความรู้ด้านดนตรีวิทยา (Musicology) ต่อมาวิธีการศึกษาดนตรีในลักษณะนี้ได้ขยายมาถึงฝรั่งเศส ซึ่งช่วงเวลานั้นมีวิวัฒนาการที่น่าสนใจ เริ่มมีการค้นคิดวิธีดำเนินการที่หลากหลาย ช่วยให้เกิดปัจจัยใหม่ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์

สาขาวิชาดนตรีวิทยา ก่อให้เกิดองค์ความรู้มากมายเกี่ยวกับดนตรีในยุคแรก นักประพันธ์ดนตรีนีโอคลาสสิก เห็นว่าวิธีการและวัตถุดิบต่างๆ ของยุคคลาสสิก บาโรค และยุคก่อนหน้านั้น เป็นสิ่งที่เหมาะสมอย่างที่พวกเขาต้องการ

งานของสตราวินสกี ที่ชื่อ *L'Histoire du soldat* (1918) ใช้สำหรับละครเร่ขนาดเล็ก เป็นการแสดงละครใบ้ มีผู้บรรยายเรื่อง และการเต้นรำ ใช้เครื่องดนตรี 7 ชิ้น พร้อมกับเครื่องตี (Percussion) มันทำให้เกิดงานที่เป็นนีโอคลาสสิกครั้งแรกของเขา แม้ว่าเพลงนี้จะไม่มีเรื่องราวของคลาสสิกมากนัก แต่มีโครงสร้างที่ใกล้เคียงกัน และมีการใช้ลักษณะของทรัยแอดลักษณะเสียง (Articulation) ค่อนข้างเป็นดนตรีโทนาลในแบบยุคคลาสสิก จึงอาจกล่าวได้ว่า *L'Histoire* เป็นรากฐานเดิมของดนตรีนีโอคลาสสิกในเวลาต่อมา

หลังจากปี 1920 โปรโคเฟียฟ เคยกล่าวหาสตราวินสกีว่าเป็น *"บาคจอมปลอม (Pseudo-Bachism)"* แต่เขาก็เคยทำงานในแนวนีโอคลาสสิกเช่นกัน

อย่างเช่น *Ten Pieces for Piano* (1906-1913) ที่ประกอบด้วย กาวอต (Gavotte), ริโกดง (Rigaudon), เพรลูด (Prelude) และอัลเลอมานด์ (Allemande) ในความเป็นไฮเดินจากเพลง *Classic Symphony* (1916-1917) และ *Four Pieces for Piano* (1918) ประกอบด้วยแดนซ์ (Dance), มินูเอ็ต (Minuet), กาวอต (Gavotte), วอลซ์ (Waltz) และงานต่อมาของเขาก็มีลักษณะที่เป็นนีโอคลาสสิก

ศิลปะแขนงอื่นๆ อย่างเช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และปฏิมากรรม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างหลากหลาย โดยถูกระบุว่าเป็นนีโอคลาสสิก ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับดนตรีของช่วงเวียนนิสคลาสสิก (Viennese Classical Period) ช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 แม้ว่าคำนี้ถูกนำมาใช้กับงานในช่วงทศวรรษที่ 1920 โดยเป็นงานของจิตรกร มาทิสเซ (Matisse) และพิคัสโซ ช่วงทศวรรษเดียวกันนี้ในเยอรมันมีคำว่า *"Neue Sachlichkeit (รูปธรรมใหม่ New Objectivity)"* ที่ชี้ให้เห็นถึงงานของศิลปะทุกแขนง

ดังนั้นความเคลื่อนไหวต่างๆ ในทิศทางที่คล้ายคลึงกับนีโอคลาสสิก ที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า เป็นความเคลื่อนไหวที่ยังไม่ชัดเจน ไม่มีอิทธิพลต่อแนวดนตรีโดยรวมในช่วงเวลานั้นๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตามความเคลื่อนไหวในทิศทางนี้เคยปรากฏขึ้นมาก่อน และมีอิทธิพลต่อเนื่องมาถึงนีโอคลาสสิกในช่วงทศวรรษที่ 1920 ซึ่งถือว่าเป็นช่วงของความชัดเจนในดนตรีนีโอคลาสสิก

ลักษณะทางดนตรีของนีโอคลาสสิก

จากที่กล่าวมาแล้วว่า นีโอคลาสสิกเป็นการปฏิเสธอิทธิพลของดนตรีโรแมนติก อิมเพรสชันนิส และเอกซ์เพรสชันนิส รวมถึงลักษณะที่เป็นโครมาติก และลักษณะอื่นๆ ที่เป็นรูปแบบของดนตรีช่วงปลายโรแมนติก และดนตรีเอโทนาล

ลักษณะสำคัญของดนตรีนีโอคลาสสิก เป็นการกลับไปให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่างๆ จากยุคคลาสสิก ยุคบาโรค ยุคเรอเนสซอง และยุคก่อนหน้านั้น โดยนำสิ่งเหล่านั้นมาใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับการประพันธ์

ดนตรีของยุคบาโรคมีความเร้าร้อนมากกว่ายุคเรอเนสซอง ตามด้วยความมีระเบียบแบบแผน เป็นรูปธรรมของยุคคลาสสิก ต่อมาในยุคโรแมนติก เป็นดนตรีที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล แต่สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในทิศทางของดนตรีหลังจากยุคของวากเนอร์ (Wagner) และซเตราส์ คือ การกลับไปสู่รูปธรรมเดิมที่กลายเป็นดนตรีที่เรียกว่า "นีโอคลาสสิก"

นีโอคลาสสิกสะท้อนให้เห็นถึงความชัดเจน การยับยั้งความรู้สึก ความสมดุล ความมีเหตุมีผล ความสุขุม ความเป็นรูปธรรม ความโดดเด่นของลีลาการสอดประสานแนวทำนองและการประสานเสียงแบบไดอาโทนิค ซึ่งปรากฏในดนตรียุคบาโรค และยุคคลาสสิก บทประพันธ์ของดนตรีนีโอคลาสสิก ใช้โครงสร้างดนตรีและลักษณะต่างๆ ทางดนตรีที่แสดงให้เห็นถึงดนตรีในยุคแรก โดยเฉพาะศตวรรษที่ 18

Igor Stravinsky (1882-1971)

สตราวินสกีได้กล่าวไว้ว่า *"ฉันจะพยายามสร้างดนตรีแนวใหม่ บนรูปแบบดนตรีคลาสสิกของศตวรรษที่ 18"*

การนำวัตถุดิบจากยุคก่อนมาใช้เป็นองค์ประกอบของบทประพันธ์ เป็นลักษณะอย่างหนึ่งของดนตรีนีโอคลาสสิก ลักษณะเด่นประการหนึ่ง คือ การสะท้อนให้เห็นถึงระบบโทนาลจากยุคก่อน โดยนำลักษณะของศูนย์กลางเสียง (Tonal Center) ซึ่งเปรียบได้กับโน้ตโทนิกของระบบโทนาลแบบเก่ามาใช้ผสานกับความคิดสร้างสรรค์ของนักประพันธ์แต่ละคน โดยไม่ขึ้นอยู่กับวิธีการของเสียงประสานตามแบบแผน (Tonal Function) ดั้งเดิม โครงสร้างและเทคนิคของดนตรียุคก่อน เป็นลักษณะอีกประการหนึ่งที่นักประพันธ์ดนตรีแนวนีโอคลาสสิกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบของการประพันธ์

ดนตรีโทนาลที่เป็นแนวคิดใหม่ทุกงานเป็นการสังเคราะห์ใหม่ โดยไม่ขึ้นอยู่กับวิธีการของเสียงประสานตามแบบแผนดั้งเดิม แต่เป็นการแทนด้วยการสังเคราะห์สิ่งใหม่ของโครงสร้างการประสานเสียง (Tonal Structure) เป็นการเพิ่มเติมด้วยวิถีทางอื่นๆ งานที่เป็นลักษณะของดนตรีโทนาลแบบดั้งเดิม เป็นขบวนการโดยทั่วไป ส่วนงานที่เป็นโทนาลแบบใหม่ เป็นขบวนการสร้างสรรค์เฉพาะบุคคล การนำวิธีการของโทนาลกลับมาสร้างใหม่ จะเป็นอิสระจากหน้าที่วิธีการ (Tradition Function) แบบดั้งเดิม

นักประพันธ์ไม่พยายามประพันธ์งานใหม่ให้เหมือนกับดนตรีของไฮเดินหรือโมสาร์ท แต่พวกเขาจะใช้เทคนิคของยุคบาโรค และยุคคลาสสิก นิยมการใช้พื้นผิว (Texture) ที่เบาบาง มีโครมาติกน้อย มีการใช้จังหวะและเคเดนซ์ที่ชัดเจน นำมาผสมกับดนตรีของศตวรรษที่ 20

นอกจากโครงสร้างของสังคีตลักษณ์ที่มีมากมาย การประสานเสียงที่มีความเป็นโทนาลอย่างมั่นคง พลังกระตุ้นของจังหวะ (Driving Rhythms) ปรากฏอยู่ในดนตรียุคบาโรคแล้ว ดนตรีนีโอคลาสสิกยังเป็นการฟื้นฟูความสมดุลของโครงสร้างทางดนตรีและความชัดเจนของกระบวนการทางดนตรีของยุคก่อน เพื่อใช้แทนดนตรีของปลายยุคโรแมนติก

นีโอคลาสสิกไม่ใช่เป็นการฟื้นฟูสังคีตลักษณ์ และลักษณะทางดนตรีแบบเก่าเท่านั้น แต่ใช้เทคนิคของยุคแรกมารวบรวมเป็นการประสานเสียง และลักษณะจังหวะของศตวรรษที่ 20

ความชื่นชอบลักษณะของพื้นผิวแบบดนตรีโพลิโฟนี นักประพันธ์ได้เขียนงานอย่างคอนแชร์โตกรอสโซ (Concerto Grosso), ฟิวก์ (Fugue), บาโรคแดนซ์สวีทซ์ (Baroque Dance Suites) ดนตรีแนวนี้ส่วนใหญ่เป็นโทนาลที่ใช้บันไดเสียงเมเจอร์และไมเนอร์ แต่ยังมีงานอีกมากที่ใช้วิธีการทางแนวคิดมากกว่าลักษณะเฉพาะทางดนตรีแบบทั่วไป อย่างเช่น เชินแบร์ก (Schoenberg) ประพันธ์เพลง มินูเอ็ตและจีก (Minuet and Gigues) โดยใช้ระบบดนตรีสิบสองเสียงของเขาเอง

ดนตรีนีโอคลาสสิก มักใช้เทคนิคการซ้ำ (Re- petition), ออสตินาโต (Ostinato) และฟิวก์ เพื่อทำให้บทเพลงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้วเพิ่มด้วยเทคนิคบางอย่างที่ทำให้นึกถึงอดีต โดยบางครั้งทำนองทั้งหมดเป็นเค้าโครงมาจากเพลงสวดโบราณ

บางครั้งนักประพันธ์ได้ขยายแนวคิดของโทนาลไปรวมกับไบโทนาล (Bitonal) และโพลีคอร์ด (Polychord) พวกเขาอาจใช้ทำนองและเสียงประสาน โดยการใช้กลุ่มเสียงแบบใดแบบหนึ่ง หรือหลายแบบพร้อมกัน อาจใช้บันไดเสียงพื้นบ้าน อย่างไรก็ตามไม่ว่าพวกเขาจะใช้วิธีการใด พวกเขายังคงให้ความสำคัญกับศูนย์กลางเสียงที่เป็นโน้ตโทนิก แต่จะละทิ้งหน้าที่และความสัมพันธ์ของโน้ตตัวอื่นๆ

ดังนั้น กล่าวได้ว่านักประพันธ์ดนตรีนีโอคลาสสิกชอบให้งานออกมาเป็นลักษณะของการขยายโทนาลลิตี (Tonality) โมดัลลิตี (Modality) หรือแม้แต่เอโทนาลลิตี (Atonality) มากกว่าเป็นการจำลองลำดับขั้นตอนของโครงสร้างต่างๆ จากระบบโทนาลของดนตรียุคก่อน

นอกจากนั้น ดนตรีนีโอคลาสสิกเริ่มกลับไปสนใจที่จะพัฒนาวงออร์เคสตราขนาดเล็ก (Chamber Orchestra) แทนวงออร์เคสตราขนาดใหญ่ พวกเขาออกห่างจากลักษณะเสียงที่ยิ่งใหญ่หนาแน่น ไปสู่ความเงียบสงบ ความสม่ำเสมอและความสมดุล โดยแนวทำนองแต่ละแนวสามารถได้ยินอย่างชัดเจน และลักษณะของบทประพันธ์มีความโน้มเอียงไปทางดนตรีบริสุทธิ์ (Absolute Music) มากกว่าดนตรีบรรยาย (Program Music) ของศตวรรษที่ 19

"สตราวินสกี และคลาฟท์ (Craft) ได้ร่วมสนทนากัน และถือว่าดนตรีนีโอคลาสสิกเป็นยุคแห่งการค้นคิดระบบ และการสำรวจ จากนั้นได้ลงความเห็นว่า ปี 1912 จำแนกดนตรีนีโอคลาสสิกออกเป็น 3 สำนัก คือ สตราวินสกี, ฮินเดอมิธ และเชินแบร์ก ซึ่งรวมถึงการใช้โน้ต 12 ตัว อย่างเท่าๆ กัน ในฐานะที่เป็นดนตรีเอโทนาลที่มีความสัมพันธ์กับยุคบาโรค และคลาสสิก ในแง่ของพื้นผิวและโครงสร้าง เช่น *Dance Movement of the Piano Suite op.25* (1921-3) และ *Sonata-Form first movement of the Wind Quintet op.26* (1924) บูเลส (Boulez) ได้ยืนยันว่าสตราวินสกี และเชินแบร์กเป็นวิธีการของนีโอคลาสสิก แตกต่างกันเพียงพื้นฐานเท่านั้น โดยคนหนึ่งเป็นไดอาโทนิก (Diatonic) ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นโครมาติก (Chromatic) ... ถ้าจะพิจารณาว่าทั้งคู่เป็นนีโอคลาสสิก กล่าวได้ว่ามีลักษณะ เป็นแบบ*โทนาลนีโอคลาสสิก* กับ *เอโทนาลนีโอคลาสสิก*" (Sadie, 1995:105)

สรุปดนตรีนีโอคลาสสิก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สามารถสรุปสาระสำคัญใน 2 ประเด็น คือ

1. ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อดนตรีทำให้เริ่มมีความเคลื่อนไหวอย่างชัดเจนของดนตรีนีโอคลาสสิก ได้แก่

- ภาวะหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ทั้งด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ดังนั้นความฟุ่มเฟือย และความโอ่อ่าหรูหรา จึงไม่สามารถทำได้

- การปฏิเสธอิทธิพลของดนตรีโรแมนติก อิมเพรสชัน และเอ็กซ์เพรสชัน รวมถึงลักษณะที่เป็นโครมาติก และลักษณะอื่นๆ ที่เป็นลัษณะดนตรีของช่วงปลายโรแมนติก และเอโทนาล โดยให้ความสนใจที่จะฟื้นฟูดนตรีเชมเบอร์ โครงสร้างทางดนตรี สังคีตลักษณ์ และเทคนิคต่างๆ ของดนตรีในยุคก่อนโรแมนติกขึ้นมาใหม่

- ก่อนปี 1920 เริ่มปรากฏร่องรอยของดนตรีนีโอคลาสสิกขึ้น แต่ไม่ชัดเจนนัก กระทั่งไดอาฮีเลฟ แนะนำให้สตราวินสกีประพันธ์เพลงสำหรับบัลเลย์ที่มีพื้นฐานมาจากดนตรีศตวรรษที่ 18 จึงเกิดงานที่ถือว่าเป็นงานชิ้นแรกของดนตรีนีโอคลาสสิกขึ้น คือ *Pulcinella*

2. นักประพันธ์ดนตรีนีโอคลาสสิกได้นำเอาลักษณะทางดนตรีของยุคก่อนมาใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญของบทประพันธ์ผสมกับแนวคิดที่สร้างสรรค์ขึ้นจากตัวนักประพันธ์แต่ละคน ดังนั้นลักษณะทั่วไปของดนตรีนีโอคลาสสิก มีดังนี้

2.1 ลักษณะทางดนตรีที่สัมพันธ์กับยุคก่อน

- บทประพันธ์มีความชัดเจน มีความสมดุล มีเหตุผล มีความสุขุม และการแสดงออกมีลักษณะของการยับยั้งความรู้สึกทั้งในเรื่องของโครงสร้างทางดนตรี สังคีตลักษณ์ และกระบวนการ

- ให้ความสำคัญแก่ศูนย์กลางเสียง โดยใช้ระบบโทนาลแบบใหม่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นความเป็นโทนาลิตีมากกว่าการใช้หน้าที่วิธีการของโทนาลแบบเดิม

- สังคีตลักษณ์ที่ชัดเจน เช่น บาโรคแดนซ์สวีท, มินูเอ็ต, จีก, ฟิวก์, โซนาตา, รอนโด, คอนแชร์โตกรอสโซ และซิมโฟนี เป็นต้น

- เทคนิคต่างๆ เช่น ออสตินาโตการซ้ำ, พื้นผิวที่มีลีลาสอดประสาน (Contrapuntal Texture), พลังกระตุ้นของจังหวะ (Driving Rhythm), โมทีฟ, การเลียนแบบ (Imitation), ซีเควนซ์ (Sequence) เป็นต้น

- การใช้วงออร์เคสตราขนาดเล็กแทนวงออร์เคสตราขนาดใหญ่

- บทประพันธ์เป็นลักษณะของดนตรีบริสุทธิ์ แทนลักษณะของดนตรีบรรยาย

2.2 การประสานเสียงและจังหวะเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล โดยขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ของนักประพันธ์แต่ละคน

2.3 การที่ดนตรีนีโอคลาสสิกดนตรีที่ปฏิเสธดนตรีจากช่วงที่ผ่านมา รวมทั้งดนตรีเอโทนาล แต่ในบางบทประพันธ์ดนตรีที่เป็นเอโทนาล ก็มีความสัมพันธ์กับดนตรียุคก่อน อีกทั้งยังมีผู้ให้ทรรศนะว่าบทประพันธ์ของเอโทนาลบางบทเป็นนีโอคลาสสิก เช่นกัน

◆ ◆ ◆

บรรณานุกรม

ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร. (ม.ป.ป.). *ทฤษฎีดนตรีศตวรรษที่ยี่สิบ*. เอกสารอัดสำเนา.

ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2540). *สังคีตนิยมความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สดับพิณ รัตนเรือง. (2542). *Music of the Master*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Ferris, J. (1995). *Music The Art of Listening (4th ed.)*. U.S.A.: Brown & Benchmark Publishers.

Grout, D. J., & Palisca, C.V. (1996). *A History of Western Music (5th ed.)*. New York: W.W. Norton & Company.

Hoffer, C. R. (1985). *The Understanding of Music (5th ed.)*. Belmont, California: Wadsworth Publishing.

Kamien, R. (1996). *Music an Appreciation (6th ed.)*. U.S.A.: The MacGraw-Hill Companies, Inc.

Kostka, S. (1990). *Materials and Techniques of Twentieth-Century Music*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.

Sadie, S. (1995). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians (VolumeThirteenth)*. London: Macmillan Publisher.

Sadie, S., & Latham, A. (1990). *Brief Guide to Music*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.

Salzman, E. (1967). Twentieth-Century Music An Introduction. New Jersey: Prentice Hall, Inc.

Watkins, G. (1988). *Sounding Music in Twentieth Century*. New York: A Division of Macmillan, Inc.

Willoughby, D. (1996). *The World of Music(3rd ed.)*. U.S.A.: Brown & Benchmark Publishing.

Wilson, C. (1976). *Collins Encyclopedia of Music (Revised Ed.)*. London: William Collins Sons & Company Limited.